

ІСТОРІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

УДК 37.037
ББК 75.1

Станіслав Заборняк, Богдан Мицкан

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ 1919–1939 рр.

У роботі розкрито сутність діяльності спортивно-гімнастичних товариств “Сокіл”, “Січ” і скаутської організації “Пласт” в Східній Галичині. Наголошується про значення цієї діяльності в плані збереження традицій української фізичної культури, скаутського руху та їх значення у формуванні націоналістичного духу.

Ключові слова: Друга Річпосполита, Східна Галичина, народна визначеність, фізична культура.

The research shows the essence of “Sokil”, “Sich” and second organization “Plast” sport – gymnastic society activity during the period of emigration in the territory of East Galicia. It emphasizes the meaning of its activity in the direction of Ukrainian physical culture tradition preserving, scout moving and its meaning in the national spirit formation.

Key words: Poland, East Galicia, national define, physical culture.

Постановка проблеми. На польських землях до 1939 р. в тривалий час проживали поряд український й польський народ. У Східній Галичині [2] до 1918 р. у містах здебільшого переважали поляки, але у селах український народ перемішався з польським народом. Така ж соціальна ситуація була і на території Волині, котра під час поділу належала до Росії [2]. Як у середовищі польському так і в українському в щоденному житті також брали участь і інші національні меншини, серед котрих у спортивних заходах приймали участь жидівська і німецька спільнота. Кожна з меншин плекала свою культуру фізичного виховання, спорту і туризму на рівні з іншими сторонами свого життя. Різні національності, котрі проживали поряд з поляками на території Другої Річпосполитої (1919-1939 рр.) поєднували розвиток фізичної культури зі своїми захисними діями проти асиміляційної політики польської влади. Йшли роки і на рівні з тим зміцнювалась національна свідомість суспільства, котре спочатку називали як русинське а згодом русинсько – українське, а під кінець українське [2]. Творення національної польської гідності випереджало аналогічний процес з української сторони. Тому декотрі намагання пов'язані з творінням українських політичних ідей і досліджень були зразком для польських чільників, що також відноситься і до еволюційного розвитку української фізичної культури. Велике значення для розвитку української фізичної культури, так само як і польської, мало введення австрійцями на цих територіях після 1867 р. адміністративної незалежності, тобто галицької автономії, що створило для суспільства певний вільний розвиток культурного життя. Дякуючи цій волі до 1914 р. польське, українське і інші суспільства, які знаходились під владою австрійців, набагато більше ніж під іншими владами (пруською і російською) могли розвивати свою культуру. Інші умови розвитку створювало право війни, яке панувало у цей час, а також русифікаційна політика застосована до народу зі сторони Росії на території Волині, де пануюча влада взагалі не дозволяла діяльність народного спрямування [2]. Дана ситуація мала вплив на пізніший темп розвитку творчих культурних процесів, після 1918 р., коли дана територія перейшла під польську владу. В галичанських умовах поляки отримали політичний привілей від австрійців. У цій

ситуації, коли українську націю у більшості представляли сільські жителі, то влада на цій території була у руках польської шляхти. У міжвоєнний час (1919-1939) цей привілей ще більше зробив різницю між українським і польським населенням, а також великий вплив на цю різницю мав програш українців у польсько-українській війні (1918 р.) і програш у польсько-більшовицькій у 1920 р. Домінування поляків і невдачі при порозумінні і в стосунках у цей час призвели до постійного конфлікту в українсько-польських інтересах. Хоча присутність цих народів на даній території зрозуміла: одні з них на цих теренах проживають віками, а для інших – це тільки відносини пограниччя протягом століть, а також положення географічне і історичне, стосунки політичні, етнічні, суспільні, релігійні й культурні. Багато істориків з обидвох сторін відзначають значення цієї території для двох народів і називають як польським так і українським П'ємонт. Політичні відносини, які панували в Польщі у міжвоєнний час, виявлялись і у розвитку української фізичної культури. Все чого досягли у фізичній культурі до I світової війни залежало від умов проживання, на які мали вплив і політичні відносини. Події I світової війни викликали паузу у розвитку української фізичної культури аж на сім років, тобто від її суспільного вибуху у 1914 р. і до підписання Рижського договору у 1921 р. Укладення договору і приєднання до Польщі цих територій де споконвічно жили і українці (Львівська, Тернопільська, Станіславська і Волинська області) поглибило становище українців у всіх сферах життя, яке було організоване поляками.

Після 1918 р. кордон між Польщею і Українською Радянською Соціалістичною Республікою, яка входила до складу СРСР, затверджено Ризьким договором у 1921 р., і вона проходила по ріці Збруч. Під час цього міжвоєнного двадцятиліття стосунки між українським і польським населенням та їх різними організаціями були обмеженими (релігія, фізична культура). Свою програму розвитку фізичної культури вели українці, що проживали в Галичині. Вся ініціатива йшла з території Польщі від українських діячів.

У зв'язку з тим, що польське суспільство вже у 1867 р. мало спілку гімнастично-спортивного характеру – Гімнастичне Товариство “Сокіл”, то українське суспільство в цій сфері відставало на 27 років. Початком розвитку української фізичної культури потрібно вважати участь дітей у обов'язковій ранковій гімнастиці, яка була впроваджена Крайовою Шкільною Радою. Цей процес проходив дуже повільно, тому що у школах не було вчителів фізичної культури і спортивної бази, а також і те, що суспільство не бажало такого фізичного навантаження. Найбільший внесок і заслугу у розвитку українського фізичного виховання мають представники таких організацій як: “Просвіта”, “Рідний Дім”, “Рідна Школа”, “Дністер” і “Маслосоюз”. Ширший розвиток української фізичної культури розпочинається у 1894 р., від діяльності гімнастично-пожежних організацій “Сокіл” і “Січ”. Ці події відкривають перший етап розвитку української фізичної культури, який тривав від 1894 до 1909 р. Причинами, які спонукали до становлення цих перших українських організацій, були приклади діяльності Польського Гімнастичного Товариства “Сокіл”, а також активність української еліти. Ці дві організації зробили великий внесок у розвиток фізичного виховання як дітей і молоді, так і дорослого населення.

У 1909 р. організації “Сокіл” і “Січ” заклали спільну позачергову організацію, яка дістала назву “Сокіл–Батько”, і тим самим розпочали новий етап у розвитку української фізичної культури, який тривав до 1914 р. Цей перший централізований осередок української фізичної культури координував масову діяльність українців у розповсюдженні і залученні до фізичного виховання. Цю

програму реалізували організації “Соколу” і “Січі”, які приступили до розширення діяльності пов’язаної з розповсюдженням на етнічних українських землях, у кожній місцевості, товариств фізичної культури. В цей період масово стали появлятися у населених пунктах, де проживали українці, осередки “Сокола” і “Січі”. Маючи довіру до “Сокола-Батька” організаційні осередки повставали у вигляді осередків “Сокола” у містах, а їх відділків (куренів) “Січі” у селах. Початок другого етапу розвитку української фізичної культури пов’язаний також з розвитком діяльністю гімназистів українських спортивних секцій завдяки чому утворилися перші українські спортивні клуби. Утворювались вони у великих міських агломераціях таких як Львів (СТ “Україна”, 1909), Перемишль (“Сянова Чайка”, 1909), Самбір (УСТ “Дністер”), Станіславів (УСК “Пролом”), Стрий (“Скала”) і Тернопіль (УСТ “Поділля”, 1905). Розвиток українського фізичного виховання зміцнила утворена у 1911-1912 р. молодіжна організація “Пласт”. Її діяльність пов’язана була з поширенням європейської ідеї скаутингу, який був пов’язаний з програмою розвитку туризму серед української шкільної молоді. В своїй діяльності вони звертались до звичаїв Козаччини. “Пласт”, аж до часу своєї ліквідації – до 1930 р., як і багато інших українських організацій фізичної культури, знаходились під сильним політичним впливом діячів українських партій, а зокрема домінуючої у суспільстві Української Радикальної Партії. Саме чільники цієї партії спрямували діяльність “Січі” в напрямку створення у 1912 р. програми спочатку діяльності осередку Українського Січового Товариства, пізніше розпочали дії спрямовані на військовий вишкіл членів “Січі”. Ще напередодні I світової війни було створено Український Легіон Січових Стрільців, взірцем якого був польський “Сокіл”. Ці організовані відділи брали участь у I світовій війні на боці австрійців, а після її закінчення брали участь у польсько-українській війні (1918-1919 рр.). У 1914 р. існувало біля 974 філій “Сокола” і “Січі”, в яких було 50 тис. членів, котрі належали до “Сокола-Батька”. Треба відзначити, що ці товариства змагались між собою у таких спортивних дисциплінах як бокс, хокей на льоді і на траві, на колісництві (велогонках), легкій атлетиці, лещетарстві (ходьбі на лижах), копаного м’яча (футбол), шахи і важка атлетика. Розвиток окремих спортивних дисциплін відбувався згідно з українською народною традицією. Вони розвивались поряд з польськими спортивними традиціями, а також поряд з меншими спортивними товариствами жидівських і німецьких меншин. У відношенні до польських, жидівських чи німецьких товариств, українські спортивні структури виникли дещо міцніше. Розвиток фізичної культури на другому етапі (1909-1914 рр.) набрав темпу, і проходив поряд з багатолітніми діями українського суспільства, котре прямувало до національного самоствердження і власної державності. До 1921 р. надбання української фізичної культури представлене були можливими через діяльність українських організацій фізичного виховання – “Січ” (1891) і “Сокіл” (1894), а також завдяки функціонуванню спортивних клубів, яві повстали у містах Львові, Перемишлю, Станіславові, Стрию й Тернополі. Українське суспільство після поневолень мало певний досвід у гімнастично-пожежній діяльності, і були ближчі у розвитку шкільної системи фізичного виховання у галицькій освіті. До вагомих надбань належали певні досягнення у шкільному спорті і у змаганнях спортивних клубів. Маючи за взірець Польське Татранське Товариство, зокрема у районі Східних Карпат, дало поштовх у розвитку туризму і рекреації. Кожна зі складових української фізичної культури розвивалася на свій окремий лад. Виробились власні засоби і методи, які приносили як і перемоги, так і поразки. У відродженій Польщі, де розвивався український рух фізичної культури, були свої суперечки між

українськими спортивними організаціями і польською владою. Українські діячі приписували польській владі свідоме знищення їхнього суспільного життя.

Третій етап розвитку української фізичної культури, який розпочався у 1921 р. в умовах польської влади, і тривав до 1927 р. Його початок був поєднаний з відновленням діяльності українських організацій фізичної культури, які повстали до 1914 р., які у 1921-1927 рр. діяли у власному середовищі й тільки інколи контактували з жидівськими і німецькими організаціями. Розвиток української фізичної культури після 1921 р. з однієї сторони спирався на раніше набуті традиції, а з другої – свідомий обов'язок продовження цієї діяльності у нових політичних умовах. Цьому періоду характерна заборона співпраці представників української фізичної культури з польськими спортивними організаціями і товариствами аж до 1927 р. В цей час українці організували власну спортивну структуру.

Першим був заснований на основі “Сокола–Батька” у 1925 р. Український Спортивний Союз (УСС), а за ним “Каменярі” і КЛК. Народне становище польської влади, а також слабе фінансове становище українських спортивних організацій витримали ситуацію недостатньої кількості спортивних об'єктів.

Таблиця 1

Стан українських організацій фізичної культури у 1918–1936 рр.

(кількість осередків)

Рік	“Сокол– Батько”	“Луг”	“Каменярі”	Український Спортивний Союз	Карпатський лещетарський клуб
1918	1	-	-	-	-
1919	1	-	-	-	-
1920	1	-	-	-	-
1921	6	-	-	-	-
1922	37	-	-	-	-
1923	44	-	-	-	-
1924	48	-	-	-	1
1925	41	біля 200	-	-	1
1926	254	біля 600	-	-	1
1927	493	біля 600	-	-	1
1928	586	721	-	-	1
1929	585	750	-	-	1
1930	508	695	48	-	1
1931	486	598	45	-	1
1932	468	347	104	-	4
1933	450	236	108	-	4
1934	370	430	201	-	4
1935	182	556	251	95	4
1936	233	718	291	128	15

1937–1939 дані відсутні, пов'язані з делегалізацією УСС

Свої спортивні дії, не враховуючи декількох спортивних об'єктів, українці були змушені проводити на винаймуваних стадіонах у польських клубів, а після 1927 р. проводити змагання на спортивних об'єктах, які підпорядковувались керівництву ДУФВ і ВП. Різномірні політичні стосунки між поляками і українцями

найбільш помітні стали у Відродженій Річпосполитій у діях українських гімнастично-спортивних організаціях. Політичні організації, які мали великий вплив на розвиток і діяльність українських організацій фізичної культури, в залежності від політичного настрою, викликали різні реакції у польської влади, яка була в цей час на даній території.

У початковому періоді розвитку української фізичної культури у період Другої Річпосполитої до структури “Сокола-Батька” належала організація українського скаутингу “Пласт” і деякі спортивні клуби. Польська влада не давала дозволу на продовження діяльності радикальної організації “Січ”. Ця організація є однією з перших в діях української фізичної культури ще до 1914 р., яка крім культурно-освітньої діяльності стала зародком військового формування Січових Стрільців, а також пропагувала соціалістичні погляди. Проти її діяльності була польська влада, так як це було пов’язане з військовим минулим – це українсько-польська війна 1918 р, у якому представники “Січових Стрільців” брали участь. Тому у 1921 р. ця організація була заборонена польською владою. Функціонування цих організацій до I Світової війни у значній мірі полегшило відновлення їх діяльності і утворенню нових, у нових політичних умовах. До цього періоду належить зарахувати становлення і діяльність багатьох спортивних клубів, а також утворення на основі “Сокола-Батька” першого українського спортивного товариства Українського Спортивного Союзу (1925), структур фізичного виховання, до яких теж зараховується “Луг”(1925) спадкоємиць забороненої “Січі”, а також туристична організація “Плай”(1925). Утворення УСС призвело до поділу у розвитку української фізичної культури у діяльності спортивних організацій (клубів) і організацій, які діють у фізичному вихованні у структурі “Сокола-Батька” (“Луг”, “Плай”, “Пласт”, “Сокіл”).

Четвертий етап розвитку української фізичної культури (1928–1939 рр.) потрібно пов’язувати з недостосуванням у 1928 р. вимоги до приналежності до польських структур частини українських спортивних діячів спортивних організацій. Період цей закінчується у 1939 р. початком II Світової війни. Пов’язаний він з характерним загостренням політичних становищ обох сторін. Кінцевим проявом стала офіційна заборона спочатку менших регіональних організацій, а пізніше у 1937 р. Українського Спортивного Союзу. В цей період до УСС належали всі українські спортивні клуби. До структури УСС в останній рік діяльності, перед офіційною забороною у 1937 р., належало 130 українських товариств, в яких було 12 500 зареєстрованих спортсменів. Перший пролом у цій політиці провели діячі спортивного клубу СТ “Україна”, для того щоб покращити умови спортивного суперництва, у 1927 р. почали діяти за системою розіграшу у футболі, яку проводило Польське Футбольне Товариство, а згодом і боксери за системою Польського Товариства Боксерів, а хокеїсти у Польському Хокейному Товаристві і велосипедисти у Польському Велосипедному Товаристві. Четвертий етап характеризується підвищенням спортивного рівня представників українських спортивних клубів і подальших політичних дій до незалежності. Позиція польської спортивної влади, яка після 1927 р. була під сильним впливом війська, яка представляла тогочасне політичне життя у Польщі, спочатку була сталою у відношенні до розвитку української фізичної культури. Відношення це змінилось у зв’язку зі зміною підпорядкування і контролю українських організацій через Державний Уряд Фізичного Виховання і Військової Підготовки. В цьому проявляються подальші взаємні непорозуміння, через впровадження у 1932 р. польською владою нових вимог пов’язаних, між іншим, з умовами реєстрації

товариств. Розпорядження Президента Польської Річпосполитої забороняло подальшу діяльність товариств з напрямом на гімнастично-спортивну і пожежну діяльність, на основі старих статутів. Коментуючи ці дії український часопис “Діло” від 3 травня 1935 р. констатував: **...йде мова про існування кількасотень дуже активних товариств і тому потрібно все зробити, якщо є така змога, щоб їх врятувати...** У відношенні до цієї теми українська сторона виражала своє незадоволення, не так через загрозу заборони українських осередків фізичної культури, скільки з правдоподібності заміни їх такими самими польськими осередками. У їх діяльності могла бути залучена українська молодь, а тому існувала пересторога про їхнє ополячення. Це відношення у багатьох випадках переривало репресії, які були відповіддю на український супротив. Ініціативи польської сторони часто наносили удар по українських спортивних організаціях, які могли стати потенційними партнерами у порозумінні з обох сторін. У діяльності польських спортивних організацій українських, які існували поруч, було багато позитивних прикладів співпраці. Взаємні відносини зіпсували політики, зокрема крайні націоналісти з обох сторін культурного пограниччя.

Важливими перешкодами у розвитку української фізичної культури виявилась відсутність кваліфікованих тренерів і спортивних споруд і обладнання. Зважаючи на потребу у кваліфікованих тренерах у 1894–1939 рр. було організовано ряд інструкторських курсів, і цю діяльність проводили майже всі українські спортивні організації фізичної культури – це і “Сокіл–Батько”, “Січ” і “Луг”, “Каменярі”, “Пласт” і УСС. Для забезпечення початку розвитку фізичної культури зокрема у спортивних комплексах, за ініціативою Івана Боберського вже у 1907 р. було організовано збір коштів для купівлі ділянок під стадіон для “Сокола”. Єдиним об’єктом, яким у 1901 р. володів український “Сокіл”, був орендований будинок у Львові. З донесень товариств фізичної культури виходило, що поза стадіоном “Сокола–Батька” і “Лугового майдану” українці також мали кілька власних спортивних об’єктів, до них належали стадіони: Перемишського “Сяну” (1938 р.), УКС “Скала” Мостиська (1933 р.), УСТ “Стріла” Жовква, розпочато будівництво стадіону “Ватра” у Дрогобичі. У решті випадків за гроші (оренду) користали з об’єктів ДУФВ і ВП, а також придатних площ.ⁱⁱ Неоціненною є позитивна роль, яку, у розвитку фізичного виховання і спорту, відіграли українські мас-медіаⁱⁱⁱ. У зв’язку з нестачею вчителів фізичного виховання і тренерсько-інструкторського персоналу, українські часописи прийняли на себе роль головного інструктора у щоденні і у розвитку фізичної культури, і це тривало до 1939 р. Також велась діяльність щодо розширення видавництва часописів (у 1928 р. виходило 72 українськомовні найменування, загальним тиражем 4 914 400 примірників, в яких періодично були представлені статті про фізичну культуру). На українській мові видавали спеціальну літературу з фізичної культури, яка зміцнювала наміри українських діячів у формуванні фізичної культури як соціального явища, які часто поєднувалися з політичною діяльністю. Серед них слід виділити: головного ідеолога розвитку української фізичної культури І. Боберського і керівників УГТ “Сокіл–Батько” у тій послідовності як вони займали цю посаду у 1892–1939 рр.: В.Нагірний, В.Хулевич, А.Будзіновський, І.Будзіновський, М.Левіцький, С.Шухевич, М.Волошин, М. Заячківський, І.Свірський і М.Хроноватий, а також передові спортивні діячі найкращої міжвоєнної української спортивної організації Спортивного Товариства “Україна”. Серед тих хто виконував у 1911–1939 рр. функцію голови необхідно назвати М.Яворського, А.Зелені, Х.Дорожинського, П.Зімака, Т.Франка, О.Васюту, Л.Левіцького, С. Слезяка, М. Лазорко, Е. Нагірного і О. Левіцького.

Не зважаючи на критику української сторони на рахунок польської політики у відношенні до української народної меншини, зокрема у 1923–1930 рр., вони могли вільно організовувати всю інфраструктуру фізичної культури. Наприклад “Сокіл–Батько” у 1927 р. мав під своєю опікою біля 422 осередків, у яких було 34 024 члени, у тому числі 8 216 жінок і 1 960 дітей. До 1914 р. на території Галичини вели діяльність 813 осередків “Січі”, а у 1921 р. її діяльність перейняла утворена тоді організація “Луг”. У 1927 р. вона поєднувала 600 куренів, до яких належало 50 000 членів. У 1930 р. в 10-ти округах організації “Пласт” було 6 000 українських скаутів. У іншій масовій організації української фізичної культури КЛК, яка діяла від 1924 р., у 1936 р. було об’єднано 15 територіальних клубів. А в організації “Каменярі”, яка діяла серед української робітничої молоді, у 1936 р. було об’єднано 291 організаційну одиницю. Не зважаючи на великі перешкоди, які повставали перед діячами українських організацій фізичної культури, у 1937 р. в 62 районах чотирьох областей Південно-Східної Польщі, на територіях колишньої Галичини і Волині, у 129 містах і містечках, а також у 612 селах діяло 255 українських спортивних клубів (тут враховано всі секційні одиниці, які брали участь у всіх спортивних змаганнях) і інші товариства фізичної культури. Отже, у містах діяло 69, а у селах 186 більших і менших спортивних організацій, які об’єднували біля 6 000 членів. В середньому у містах займалось спортом 40, а у селах 15 українських спортсменів.

Подані в таблиці дані українського населення вказують на те, для потреб у Польщі (1939 р.) під кінець міжвоєнного періоду діяло біля 1 600 організацій, які нараховували біля 112 000 членів, що виходило у середньому 70 членів на одне товариство. Для порівняння: у 1934 р. в Союз Польських Спортивних Товариств входило 20 спортивних товариств, які об’єднували 10 000 спортивних клубів, в яких було біля 500 000 членів, що становило у середньому 50 спортсменів у одному клубі.

Таблиця 2

Кількість українських організацій фізичної культури (1935–1937 рр.)

№ п/п	Назва організації	Кількість організаційних одиниць	Кількість членів
1	“Сокіл–Батько”	422	34 024
2	“Луг”	600	50 000
3	“Пласт”	10 округів	6 000
4	КЛК	15	750
5	“Каменярі”	291	15 000
6	“Орли”		
7	Спортивні клуби	255	6 000
	Разом	1 583	111 224

Найкраще фізична культура розвивалася серед українців у Львівській області. Тут знаходились і діяли всі центри українського спортивного руху, починаючи від “Сокола–Батька” далі – “Луг”, КЛК, “Каменярі” і УСС. У Львові діяло найсильніше українське товариство СТ “Україна”, з яким на загальнопольській арені рахувались у боксі, хокеї, велоспорті і у футболі. У цих спортивних дисциплінах українські товариства починаючи від 1928 р., брали участь у змаганнях Ліги, які тривали аж до 1939 р. Серед 88 українських спортивних

клубів, які діяли на польських землях під кінець міжвоєнного двадцятиліття аж 53 (60,23% загальної кількості українських клубів) діяли у львівській області. Але з цієї кількості клубів тільки два з Львівської області брали участь у змаганнях в окружних Лігах. Це були: три спортивних секції львівського СТ “Україна” (боксери, хокеїсти і футболісти) і футбольна дружина перемишського УСК “Сян”. Ще 21 (23,84%) українські спортивні клуби діяли на території Станіславської області. Серед українських клубів Станіславської області секція футболу СТ “Пролом” виступала в окружній лізі, а боксери цього клубу в А лізі СОСБ. Стрийська “Скала” грала у А лізі СОСФ, а решта клубів грала у В і С лігах і товариських зустрічах. Найменшою групою були українські спортивні клуби Тернопільської області. З 7 клубів (7,95%), які брали участь у змаганнях ТОСФ, УСТ “Поділля” представляло футбольну дружину у А лізі, а інші 6 виступали у В і С лігах. Також у Волинській області було теж 7 клубів (7,95%), але тільки 5 з них підтверджувало свою діяльність у спортивних змаганнях, за якими стежила українська преса. Найшвидше – це у 1934 р. – на цій території почав діяти УСК “Горін” у Рівному, який виступав у В лізі ВОСФ. Серед українських спортивних клубів Львівський округ представляв найкращу організацію і спортивний рівень. Майже на одному спортивному рівні знаходилась спортивні клуби Тернопільського і Станіславського округів. Найменше діючих українських організацій фізичної культури було на Волині. У 1938 р. на цій території діяло лише три спортивних клуби – один у Луцьку, і по одному у Рівному і Здолбунові. Ці клуби виступали у В і С лізі Волинського Окружного Футболу. У більшості українських спортивних клубів найчастіше розвивали спорт серед чоловіків: футбол (88 спортивних секцій), легка атлетика (18), волейбол (17), настольний теніс (11), баскетбол (10) і біг на лижах (10), у меншій мірі: шахи (9) і плавання (7), а ще менше – бокс (4), гімнастика (3), хокей (2), байдарки (2), ковзанярство (4), мотоспорт (1), гандбол (2), водне поло (2), санний спорт (3), скоки трамплінні (2), водний спорт (1), спортивна стрільба (2), фехтування (2), теніс (3), туризм (5), веслування (2). Крім цього при українських спортивних клубах функціонували дві бібліотеки, два хори, три театри і одна секція культури. Крім восьми індивідуальних дисциплін таких як гімнастика, легка атлетика, ковзанярство, біг на лижах, плавання, санки, теніс і туризм, було стверджено діяльність жіночих спортивних секцій таких як: баскетбол (3), гандбол (1) і волейбол (3).

Найкращих українських спортсменів міжвоєнного двадцятиліття вказало українське суспільство на конкурсній основі, підсумки якого оголошено у 1939 р. Визначено їх у такій послідовності: М. Степаняка – велосипедиста СТ “Україна” Львів, М. Турко – футболіста “Сяну” Перемишль, О. Скоцена – футболіста СТ “Україна”, І. Кобзарівна – легка атлетика “Сокола-Батька”, М. Помірко – боксера СТ “Україна”, М. Романця – головного діяча УСК “Беркут” Перемишль, А. Біли – боксера СТ “Україна”, В. Сліпка – лижника КЛК Львів, В. Воробця – футболіста СТ “Україна”, В. Кобзара – футболіста “Русь” Ужгород. Найкраще у польському спортивному середовищі давали собі раду представники боксерської, велосипедної, хокейної і футбольної секцій СТ “Україна”. З успіхом вони змагались у чемпіонатах і лігах Львівської області.

Після 1935 р., зокрема на Волині, помічено, що українське суспільство почало поволі відходити з багатьох сфер культурного і політичного життя. Була то реакція українців на збільшений тиск на націю, який проявлявся у спорті тим, що намовляли українських спортсменів на виступи у польських товариствах фізичної культури.

У деяких діаспорах на українській етнічній території спортивне життя було на досить низькому рівні. В окремих місцях його зовсім не було, зокрема у західних районах таких як: Бжозовським, Ярославським, Кросьненським, Любачовським і Саноцкім, а також серед гірського населення Лемків. Головними причинами, які мали негативний вплив на розвиток української фізичної культури, були умови політичні, пов'язані з постановою і прямуванням до утворення української держави і підпорядкуванням до цієї цілі, через політичну еліту, діяльність українського суспільства. Це становище викликало негативні відносини у суспільстві. З однієї сторони українська патріотична діяльність, яка доходила і до терору, а з другого – відповідь репресіями польської влади. Наступною перешкодою у розвитку української фізичної культури було багатолітнє занедбання у сфері тренерського складу і навчального, спортивного і клубного підгрунтя, а особлива на теренах сільської місцевості.

В цілому розвитку української фізичної культури сприяв народно-визвольний рух. В цьому контексті народна фізичної культури українців на території Річпосполитої у 1918–1939 рр. характеризувалось поєднанням її розвитку з намірами створення сильного підгрунтя для майбутньої Української держави.

Українські організації і товариства, сокільські, пожежні, скаутські, шкільні і студентські, а також у певній частині програм деякі українські суспільні організації розвивали фізичне виховання і спорт, а у випадках природних лих надавали людям допомогу. У своїх діях ці організації старались не звертати свою увагу на політичні відносини, але реально їх програма була направлена на утворення незалежної української держави на цій території. Закріплення у програмах організацій фізичної культури політичного напрямку пов'язано було з приналежністю до них багатьох діячів українських політичних партій. В середовищі української фізичної культури існували сильні зв'язки персональні, програмні та ідеологічні, які зміцнювали дії спрямовані на зміцнення національної самосвідомості. Головним напрямом українського спортивного руху була охорона етнічної цілісності, збереження мови, звичаїв тощо. Фізична культура українців була не тільки ціллю, але і єдиним найатракційнішим засобом протистояння процесу ополячення. Як і перед I Світовою війною, так і в час міжвоєнного двадцятиліття основним завданням української еліти було розповсюдження серед молоді фізичного виховання, спорту і фізичної рекреації. Українські організації фізичної культури щоденно забезпечували проведення ранкової гімнастики, військових і гімнастичних показів, спортивні змагання, підносили рівень фізичних умінь і навиків, розвивали туризм і організовували освітньо – культурне життя. Не зважаючи на низький стандарт у економічній і культурній сферах, які супроводжували щоденні дії українців, фізична культура була важливим елементом у модернізації тодішнього суспільного життя. У пересторозі перед ополяченням, свою діяльність українці проводили без участі державної влади. У Польщі організації фізичного виховання найбільше охоплювали сільське населення, тому що осередки були майже у кожному селі.

Висновки.

1. Пріоритетним напрямком у розвитку фізичної культури серед українців за часів Другої Річпосполитої (1919–1939 рр.) було формування в українській спільноті патріотичної і національної свідомості, а також розвиток християнської моральності. Діяльність спортивних організацій була під впливом двох головних

течій: націоналістичної, яка мала вплив на товариства “Сокіл” і “Плаї” й соціалістичної. Яка була характерною для “Січі” і “Лугу”.

2. Належить відмітити важливу роль у розвитку фізичної культури тогочасної преси, яка в умовах дефіциту вчителів фізичної культури й інструкторсько – тренерських кадрів відіграло роль громадського інструктора у сфері розповсюдження і розвитку фізичної культури.

3. В противагу польському сокільському руху українці організували спортивне об’єднання “Сокіл–Батько”, яке стало предтечею для створення Українського Спортивного Союзу, а в 1928 р. СТ “Україна”.

4. Розвиток фізичної культури українців за часів Другої Річпосполитої стало на заваді її асиміляції польським етносом і створило певні передумови до утвердження національної самосвідомості і в кінцевому результаті досягнення Україною державної незалежності у 1991 році.

1. Orłowicz M. Moje wspomnienia turystyczne / Wybór i opracowanie W.Ferens. – Wrocław–Warszawa–Kraków. – 1970. – S.266-269.
2. “Sokół-Bat’ko” sportywno-ruchankowe towarzystwo u Lwówi. – Almanach 1894–1994. – Lwów, 1996. – S.53.
3. Bilostockij T. Pamjati M.Trila. w “Sokół-Bat’ko” sportywno-ruchankowe towarzystwo u Lwówi. – Almanach 1894-1994. – Lwów, 1996. – S.102.
4. Kaczor A. “Sokół-Bat’ko” u Lwówi. – w “Swoboda” – Lwów, 1992. – 15. Kowierko B.I. Sokilski i siczowyj gimnastycznyj ruch u Gałyczyni na początku 20–ho stolittia. w S.W. Kirylenko, W.A.Strakowa, A.W.Ciosja. Tradyciji fizycznej kultury w Ukraini. – 1997. – S.62–74.
5. Olesiuk M.M. Ukrainський sportywno – gimnastycznyj ruch w Zahidnij Ukraini u 20-30 rokach 20-ho stolittia. w S.W. Kirylenko, W.A.Strakowa, A.W.Ciosja. Tradyciji fizycznej kultury w Ukraini. – 1997. – S.75-87.
6. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Lwowie ze 102 ilustracjami i planem miasta. – Lwów–Warszawa. – 1925. – S. 9–12.
7. L.Peista, L.Reissa. Krótki rys historyczny rozwoju piłkarstwa na terenie Okręgu Lwowskiego, Wydany z okazji 15-lecia Lwowskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej i 20-lecia Lwowskiego Okręgowego Kolegium Sędziów Piłki Nożnej. – Lwów-Warszawa, 1925.
8. S.Hajduczek. Chronika zakupna Ukrainjskiego Horodu wid rr.1911–1929. – “Sokilski Wisty”. – 1929. – N.9. – S. 11.
9. S. Zaborniak. Na galicyjskim szlaku gniazd TG “Sokół” 1884-1918. – Rzeszów, 2004. – s. 8.
10. Porusza S. Zaborniak. Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich I w Drugiej Rzeczypospolitej w latach 1894–1939. – Rzeszów, 2006. – S. 288-366.

УДК 796. 03 (091)
ББК 75.1

Оксана Гречанюк

СПОРТИВНІ ЗВ’ЯЗКИ ПОЛІСІВ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР’Я З АФІНАМИ В АНТИЧНИЙ ПЕРІОД

Статтю присвячено аналізу спортивних зв’язків полісів античного Північного Причорномор’я з Афінами. В античний період північнопричорноморські атлети приймали участь і перемогли у загальногрецьких атлетичних іграх Панафінеях та Анакіях, які проводилися в Афінах.

Ключові слова: Північне Причорномор’я, атлетичні ігри.

This article is devoted to analysis of sport relations of city-states of the Northern Black Sea area with Athens. In ancient period athletes from the Northern Black Sea Coast were took part and won in panhellenic athletics games Panaphineia and Anakia in Athens.

Key words: Northern Black Sea area, athletics games.